1940-1945

De Sint-Pancratiusparochie tijdens WO II

Inval

In de vroege ochtenduren van 10 mei 1940 werd 's-Heerenberg, net als vele andere dorpen en steden aan de Nederlands-Duitse grens, gewekt door het gebrom van Duitse vliegtuigen. Met honderden zwermden de Duitse jagers en bommenwerpers richting Nederland om daar hun vernietigende werk uit te voeren. Enige uren daarna marcheerden Duitse infanterie en cavalerie van de 207e divisie van het 18e leger door het stille grensstadje, later gevolgd door Duitse tanks en vrachtwagens. Pas bij Westervoort en Doesburg zouden deze troepen op het eerste serieuze verzet van Nederlandse troepen stuiten. De Duitse verovering van 's-Heerenberg verliep snel en zonder opvallende incidenten. Er was helaas wel een dode te betreuren; de heer Th. Overbeek, gemeente-ontvanger en rentmeester van het Gasthuis, werd in zijn slaapkamer dodelijk getroffen door een verdwaalde kogel.
De Duitse doortocht door 's-Heerenberg was echter maar een klein onderdeel van een enorme militaire operatie, 'Fall Gelb' genaamd. Onder deze benaming trachtten de Duitse legers vanaf 10 mei 1940 Nederland, België, Luxemburg en Frankrijk in één beslissende veldtocht te veroveren.

De gedachte dat Nederland net als in de Eerste Wereldoorlog neutraal zou kunnen blijven, de gedachte die tot 10 mei 1940 in Nederland heerste, kan niet anders dan als naïef worden gekwalificeerd. Al sinds de machtsovername van zijn NSDAP in januari 1933 had Adolf Hitler telkens weer laten zien dat verdragen en afspraken voor hem niets meer waard waren dan het papier waarop ze geschreven waren. Na de remilitarisering van het Rijnland in maart 1936 werden achtereenvolgens Oostenrijk, het Sudetenland en overig Tsjechoslowakije bij het Grootduitse Rijk gevoegd. In augustus 1939 werd duidelijk dat Hitler wilde afrekenen met Polen. Middels het Molotov-von Ribbentrop-pact, een niet-aanvalsverdrag tussen Duitsland en de Sovjetunie, werd Polen in september 1939 door de Duitse Blitzkrieg overrompeld en bezet. Engeland en Frankrijk konden niets anders doen dan Duitsland de oorlog verklaren.

De daarop volgende zes maanden bleef het opmerkelijk rustig op het Europese vasteland. De Britten spraken van een 'phoney war'. In het geheim echter hadden de Duitsers de bulk van hun legers van het Oosten naar het Westen van Europa overgebracht. In april 1940 verbraken de Duitsers de stilte met de verovering van Denemarken en Noorwegen. Daarna waren zoals reeds vermeld, op 10 mei 1940 de Lage Landen en de Duitse aartsvijand Frankrijk aan de beurt.

Eind juni 1940 was de strijd op het Europese vasteland voorbij en werd de naar Londen gevluchte Nederlandse regering vervangen door de Oostenrijkse nazi Arthur Seys-Inquart, die als rijkscommissaris voor het bezette Nederland werd aangesteld.

Galama, Van Rooijen en Hegge

De 's-Heerenbergse pastoor Jan IJsbrands Galama en zijn kapelaans Marinus Adrianus Van Rooijen en Regnerus Hendericus Franciscus Hegge zijn voor velen in de Berghse gemeenschap symbool geworden voor die uitermate belangrijke waarden in ieders leven: vrijheid, gerechtigheid en vrede. Hun arrestatie en hechtenis en het uiteindelijke overlijden van Galama en Van Rooijen in het Duitse concentratiekamp Dachau in juni 1942 brachten in 's-Heerenberg en de omliggende kerkdorpen een schok van ontzetting teweeg.

Jan IJsbrands Galama werd op 24 februari 1885 geboren in Blauwhuis in Friesland. Al tijdens zijn kinderjaren overleden zijn beide ouders, waarna hij op 11-jarige leeftijd op een kostschool in Sittard geplaatst werd. Hier openbaarde zich zijn roeping. Enkele jaren later, in 1899, begon hij daarom een opleiding tot priester op het seminarie Culemborg. Zijn Friese afkomst was duidelijk terug te vinden in zijn karakter; hij stond onder zijn medestudenten bekend als een nuchtere, eerlijke en rechtvaardige mens.
Zijn opleiding in Culemborg was voltooid in oktober 1905. Galama mocht nu naar het groot-seminarie. Enige tijd voor zijn priesterwijding op 6 maart 1910 door Mgr H. van de Wetering, de toenmalige aartsbisschop van Utrecht, werd hij echter geveld door een zware longtyfus. Deze ziekte werd de jonge priester-in-opleiding bijna fataal. Hij herstelde echter en na enige maanden vakantie om aan te sterken werd de kersverse priester op 13 mei 1910 benoemd als assistent van de pastoor van Zevenaar. Een jaar later, op 7 april 1911, werd Galama kapelaan te Soest. In mei 1926 werd hij benoemd als pastoor en overgeplaatst naar de parochie Dalfsen.
Op 30 januari 1931 werd hij uiteindelijk pastoor te 's-Heerenberg. Deze parochie stond toentertijd bij het bisdom bekend als een moeilijke parochie. Galama's nuchtere, haast onbuigzame karakter en zijn uitgesproken vastbeslotenheid hebben bij deze benoeming zeker een rol gespeeld. Kenmerkend hierbij is een uitspraak die Galama eens deed voor een groep 's-Heerenbergse parochianen: 'Denk er aan dat ik een Fries ben en een hardkop'.
Ondanks de dreigende ondertoon in een dergelijke uitspraak was Galama in 's-Heerenberg zeer populair als pastoor en als mens. Hij hield van duidelijke afspraken, draaide niet om de dingen heen, maar was wel bereid een ingenomen standpunt te verlaten als via duidelijke argumenten kon worden aangetoond dat hij het niet bij het juiste eind had. Zijn afschuw van de nationaal-socialistische ideologie was echter onwrikbaar. Op alle mogelijke manieren, via het kerkblad, via de preken in de heilige missen en tijdens vergaderingen, maakte hij zijn afkeurende mening hierover duidelijk. Deze activiteiten tegen het nationaal-socialisme zou Galama uiteindelijk met zijn dood moeten bekopen. Dat hij zichzelf hier terdege van bewust was, bewijst een uitspraak van hem van vlak voor de Duitse inval in mei 1940: 'Ik ben ervan overtuigd dat, als Duitsland hier binnenvalt, wij als één der eersten worden opgehangen, in ieder geval vrees ik het ergste van sommige parochianen'.
Alvorens op de waarheid, die in deze voorspelling schuilt, in te gaan, volgt hier allereerst een kort overzicht van het leven van die andere 's-Heerenbergse martelaar, kapelaan van Rooijen.

Marinus Van Rooijen werd geboren op 21 oktober 1897 in Houten. Ook bij hem openbaarde zich al vroeg de roeping om priester te worden. Als kind speelde hij thuis op zijn zolderkamertje heilige missen na. Bovendien werd hij op 7-jarige leeftijd misdienaar, zoals toen zoveel kinderen van die leeftijd. Na de lagere school in Houten voltooid te hebben, ging de jonge Van Rooijen naar het seminarie in Culemborg. Net als pastoor Galama werd ook Van Rooijen door Mgr. H. van de Wetering tot priester gewijd. Dit gebeurde op 15 augustus 1924 in Rijsenburg. Nog datzelfde jaar werd hij tot kapelaan in Beltrum benoemd. Dit dorp werd een jaar later, in 1925, getroffen door een zware en verwoestende orkaan. In augustus 1927 werd Van Rooijen overgeplaatst naar Keijenborg. In deze periode werd hij tevens geestelijk adviseur van de Katholieke Sportbeweging van Oost-

De drie 'Martelaren van 's-Heerenberg': v.l.n.r. pastoor Galama, kapelaan Hegge en kapelaan Van Rooijen

Gelderland. Na zes jaar als kapelaan in Keijenborg werkzaam te zijn geweest, werd Van Rooijen op 13 januari 1933 benoemd tot kapelaan in de parochie 's-Heerenberg.
Van Rooijen was in 's-Heerenberg vooral bekend wegens zijn liefde voor de sport, in het bijzonder de voetbalsport. De waardering van de 's-Heerenbergers wordt duidelijk als de 's-Heerenbergse voetbalclub B.V.V. op de jaarvergadering van 18 april 1945 zijn naam verandert in M.V.R., ter nagedachtenis aan de sportgekke 's-Heerenbergse kapelaan. Tijdens de jaren '30 ging hij tijdens de voetbalwedstrijden van B.V.V. vaak op zijn fiets de voetbalvelden langs. Sport zag Van Rooijen als een gave Gods. Het volgende citaat van hem maakt dit nog eens duidelijk: 'Heeft de almachtige Schepper ons geen lichaam en ziel gegeven? Moeten wij daarvan geen gebruik maken op een sportieve manier? Is het niet machtig om daarvan een wilskrachtig, eerlijk, hartelijk en naastelievend mens te maken?'
De populariteit die Van Rooijen kende onder de 's-Heerenbergse bevolking werd nog eens versterkt door zijn activiteiten op het gebied van de armenzorg. Na de grote beurskrach in New York in oktober 1929 was ook ons land vanaf begin jaren '30 in een serieuze economische crisis geraakt. Velen verloren hun baan omdat fabrieken hun poorten moesten sluiten, en werden afhankelijk van de werklozensteun. Deze steun verlichtte echter slechts de ergste pijn en was zeker onvoldoende om er een menswaardig bestaan op na te houden. Van Rooijen schonk veel van zijn eigen schamele bezittingen weg aan de armen van 's-Heerenberg. Ook stond hij altijd klaar voor een bemoedigend woord of een helpende hand. Naast de liefde voor de sport en zijn betrokkenheid bij de armenzorg stond kapelaan Van Rooijen bekend als een enthousiast redenaar die mensen kon activeren. Hij bezat een groot organisatorisch talent en vele sportevenementen konden dankzij zijn inzet tot een goed einde worden gebracht.

Een derde 's-Heerenbergse priester die niet wilde buigen voor de onmenselijkheid van het nationaal-socialisme was kapelaan Hegge. Alhoewel hij zijn standvastigheid niet met de dood heeft hoeven te bekopen, heeft hij enige zeer zware jaren moeten doorbrengen in verschillende Duitse concentratiekampen.
Reinier Hegge werd geboren op 14 januari 1912 in Leens in Groningen. Vanaf jonge leeftijd al was hij gefascineerd door de natuur. Daarnaast hield hij ook erg van tekenen. Op latere leeftijd richtte hij thuis, samen met zijn oudere broer, een eigen donkere kamer in om zelfgemaakte foto's te kunnen ontwikkelen en afdrukken. Na zijn studietijd op het seminarie en het groot-seminarie werd Hegge op 19 juli 1936, op een leeftijd van 24 jaar, tot priester gewijd. Zijn eerste standplaats werd Gaanderen. Op 23 augustus 1940 werd hij kapelaan bij pastoor Galama in 's-Heerenberg.

Anti-klerikale tegenkrachten

De jaren '30 betekenden voor veel parochianen in 's-Heerenberg ook een periode van armoede en gebrek. Na de beurskrach op de effectenbeurs van Wall Street in New York in oktober 1929, stortte een aanzienlijk gedeelte van de economische structuur van de landen in Noord-Amerika en Europa ineen. Overal moesten fabrieken hun poorten sluiten vanwege faillissementen en kregen nationale regeringen hun begrotingen niet meer sluitend. De mensen onder aan de sociale ladder kregen ook nu weer, net als tijdens zoveel andere crises in de geschiedenis, de hardste klappen. Ook in Duitsland ging het economisch snel bergafwaarts. Veel Berghenaren hadden lange tijd hun brood kunnen verdienen in de industrie te Emmerik of in verderop in Duitsland gelegen plaatsen. Als een tegenactie op de economische crisis konden in Nederland, maar vooral in Duitsland, politieke partijen succes hebben die radicale veranderingen nastreefden.
De NSDAP van Adolf Hitler was ook zo'n partij. Na het veroveren van de macht door de nazi's, in januari 1933, ging Hitler er toe over om de economie weer impulsen te geven. Zoals bekend was het vooral de bewapeningsindustrie die de grootste orders kreeg. Veel 's-Heerenbergers zagen echter alleen de positieve zijde van dit beleid; de werkloosheid in Duitsland verdween en ook buitenlandse werknemers, zoals bijvoorbeeld arbeiders uit Bergh, vonden weer werk in

Duitse fabrieken. De economische groei van Duitsland na 1933 was een belangrijke reden voor veel 's-Heerenbergenaren om te sympatiseren of zelfs lid te worden van een partij met een nationaal-socialistische levensvisie, zoals de NSB.

Dat de partij enige tijd behoorlijk populair was in 's-Heerenberg bewijst de verkiezingsuitslag van de laatste verkiezingen voor de Tweede Kamer vlak voor de Tweede Wereldoorlog: een stembureau in 's-Heerenberg telde 122 stemmen voor de NSB op een totaal van 568 uitgebrachte stemmen! De invloed die de katholieke geestelijkheid in 's-Heerenberg op haar parochianen had, stond een verdere uitbreiding van het aantal NSB'ers echter danig in de weg. Alhoewel het aantal betalende leden in 's-Heerenberg na de Duitse inval in mei 1940 enigszins steeg tot ruim 100, bleven de lokale NSB-leiders ontevreden. Ook de plaatselijke afdeling van de Jeugdstorm, de jeugdorganisatie van de NSB, had veel concurrentie van de katholieke jeugdverenigingen geleid door kapelaan Van Rooijen. Voor de lokale NSB-leiders was er dan ook maar één oplossing mogelijk: Galama, Van Rooijen en Hegge zouden verwijderd moeten worden uit 's-Heerenberg. Het enige probleem dat zich hierbij voordeed was het vinden van een duidelijke reden om de geestelijken op te kunnen laten pakken. Deze reden werd gevonden in het voorlezen van een bisschoppelijke brief door pastoor Galama tijdens de heilige mis van zondagmorgen 3 augustus 1941. In deze brief, die door de beide kapelaans bovendien vermenigvuldigd was en in 's-Heerenberg huis-aan-huis werd rondgebracht door de jongens van de KJC, veroordeelden de Nederlandse bisschoppen in acht punten het beleid van het naziregime in Nederland en haar Nederlandse handlangers. Het voornaamste punt van protest richtte zich tegen de opheffing van het R.K. Werkliedenverbond door de Duitse bezetter.

De 's-Heerenbergse NSB-top nam nog dezelfde dag contact op met de Gestapo in Emmerik. Deze aarzelde echter, aangezien 's-Heerenberg formeel onder de controle viel van de Sicherheitsdienst te Arnhem. Na overleg met het hoofdbureau van de Gestapo te Wesel werd overeengekomen dat de Gestapo van Emmerik de arrestaties zou uitvoeren en dat de geestelijken dan naar de Sicherheitsdienst in Arnhem gebracht zouden worden. Op maandagmorgen 4 augustus om half elf stopte een auto voor de pastorie in 's-Heerenberg. Twee mannen in lange jassen stapten uit en belden aan.

Arrestatie

De huishoudster van de pastorie opende de deur en schrok. Ze vertelde dat pastoor Galama niet thuis, maar ergens in de parochie was. De agenten liepen naar binnen en vonden daar alleen kapelaan Hegge, die nog net op tijd de knop van de radio, die op een Engelse zender stond afgesteld, een slag om kon draaien. Na ongeveer een kwartier kwam pastoor Galama thuis. De mannen van de Gestapo vertelden Galama dat hij was gearresteerd wegens 'Deutschfeindlichkeit' en sommeerden hem zich als leek te kleden en met hen mee te komen. De pastoor weigerde echter om in burger mee te gaan en hield zijn zwarte toog aan. De agenten bevalen dat kapelaan Hegge en kapelaan Van Rooijen, die die dag naar zijn ouders in Houten was, zich de volgende dag om twee uur 's middags moesten melden bij het bureau van de Sicherheitsdienst aan de Utrechtseweg in Arnhem. Pastoor Spruyt van Stokkum kwam juist via de achterdeur de pastorie binnen. Hij had twee brieven van de Duitse bisschoppen bij zich. Deze brieven zouden verder gebracht moeten worden naar het Nederlandse episcopaat. Gelukkig voor pastoor Spruyt sloegen de Gestapo-agenten geen acht op hem, anders zou het met hem uiteindelijk ook zeker slecht zijn afgelopen.

De lijdensweg

Rond het middaguur werd pastoor Galama opgesloten in cel no.18 van het Arnhemse Huis van Bewaring. De volgende dag, 5 augustus 1941, meldden de twee 's-Heerenbergse kapelaans zich bij het gebouw van de Sicherheitsdienst. Ook zij werden gearresteerd en gevangen gezet in het Huis van Bewaring.
Om zoveel mogelijk in het ritme van alledag te blijven, hielden de drie priesters er een zeer strikte dag-

indeling op na. Naast slapen, eten en luchten werden de dagen vooral gevuld met bidden, lezen, mediteren, het schrijven van brieven en het bijhouden van een dagboek. Deze situatie duurde tot 11 oktober 1941.
Kapelaan Hegge werd toen naar kamp Amersfoort gebracht. Na een verblijf van ruim een jaar aldaar moest hij naar kamp Vught verhuizen. Toen op 5 september 1944 de Duitse troepen uit Brabant vluchtten, werden de gevangenen van Vught naar concentratiekamp Sachsenhausen, het voormalige Oranienburg, getransporteerd. Toen de Russische troepen uit het oosten het kamp dreigden te bevrijden, brachten de Duitsers alle gevangenen over naar het concentratiekamp Bergen-Belsen bij Hamburg. Daar werd kapelaan Hegge op 15 april 1945 bevrijd door het 2e Britse leger. Na aangesterkt te zijn in een ziekenhuis in Hildesheim keerde Hegge spoedig daarna terug naar zijn ouderlijk huis in Groningen. In januari 1946 keerde hij op eigen verzoek terug naar de parochie 's-Heerenberg. Zijn terugkomst werd groots gevierd.

Kapelaan Van Rooijen werd rond 11 oktober 1941 op transport gesteld naar het concentratiekamp Oranienburg bij Berlijn. Tijdens de reis daar naar toe verbleef hij tot 23 oktober 1941 in de gevangenis van het politiebureau in Emmerik. Op 2 februari 1942 werd Van Rooijen van Oranienburg naar het concentratiekamp Dachau bij München gebracht.

Pastoor Galama was eind november 1941 al van Arnhem naar Dachau gebracht. In dit kamp verbleven toentertijd enkele duizenden priesters uit Duitsland en heel bezet Europa die niet wensten te buigen voor het naziregime. De vreugde bij hun weerzien zal zeker groot zijn geweest, ondanks de verschrikkelijke omstandigheden in het kamp.
Deze slechte omstandigheden in het kamp (honger, ziektes, lijfstraffen, ongedierte, vuil en kou) tastten de lichamelijke en geestelijke weerstand van de beide 's-Heerenbergse priesters aan. Uiteindelijk stierf kapelaan Van Rooijen op 16 juni 1942 in het lazaret van Dachau aan de gevolgen van een hartverlamming. Deze hartverlamming was weer veroorzaakt door een extreme vorm van dysenterie waar de kapelaan aan leed. Vier dagen later, op 20 juni 1942, stierf pastoor Galama aan een beroerte en een verlamming van de ademhalingsorganen. Getuigen uit het kamp Dachau vertelden na de oorlog dat Galama dysenterie opgelopen had, nadat hij voor straf drie dagen en nachten in de regen had moeten staan wegens een diefstal die hij niet gepleegd had.

Op 26 juni 1942 werd pater Wouters, een van de Witte Paters die de parochie leidden na de arrestaties van Galama, Van Rooijen en Hegge, bij de Gestapo in Arnhem ontboden. Daar vertelde men hem dat Galama en Van Rooijen overleden waren.
De overlijdensberichten kwamen in 's-Heerenberg zeer hard aan. De NSB had nu het allerlaatste restje sympathie van eventuele resterende twijfelaars verloren en kreeg sindsdien ideologisch geen been meer aan de grond.

De klokken gered

Toen de kopervoorraden, nodig voor de fabricage van munitie en wapens, in Duitsland dreigden op te raken, gingen de Duitse legers in de bezette gebieden over tot het stelselmatig vorderen van kopergeld, koperen keukengerei en bronzen klokken. Ook enkele 's-Heerenbergse klokken, allen van grote culturele waarde, werden door de Duitse autoriteiten gevorderd. In totaal werden drie klokken uit 's-Heerenberg weggevoerd: op 5 januari 1943 de klok van het raadhuis,

De oorlogsschade aan de toren van de Sint-Pancratiuskerk wordt door aannemer G.J. van de Kemp te Silvolde-Arnhem hersteld (1948).
(Foto W.J. Wijnands Megchelen)

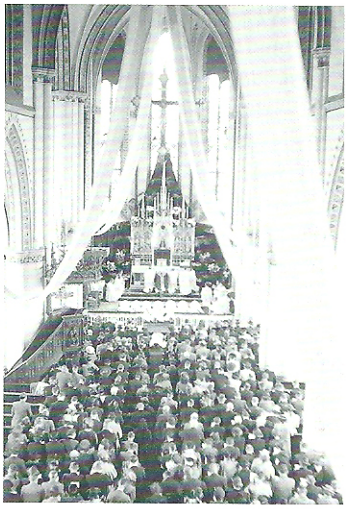
in 1526 gegoten door Segewin Haitiseren, en de Angelusklok, in 1543 vervaardigd door Engel Tolhuys. Twee dagen later, op 7 januari 1943 werd ook de 1360 kg zware Sint-Pancratiusklok, gemaakt door Geert van Wou in 1496, uit de Pancratiuskerk opgehaald. Gelukkig voor 's-Heerenberg zijn de raadhuisklok en de grote Sint-Pancratiusklok in verband met het verloop van de oorlog ontsnapt aan de smeltoven. Ze bleken te zijn opgeslagen in een klokkendepot in Tilburg. De directeur van de smelterij had tijdig de waarde van de 's-Heerenbergse klokken gezien en ze in een verborgen hoekje gestald. In oktober 1945 werden de geredde klokken weer naar 's-Heerenberg teruggehaald en in de torens van het raadhuis en de Pancratiuskerk opgehangen. 's-Heerenberg kon weer genieten van hun heldere klanken.

Door het duister naar het licht

De laatste jaren van de oorlog vormen ook voor de bevolking van 's-Heerenberg een zware periode. Vele mannen moesten noodgedwongen hun gezinnen verlaten om in het kader van de Arbeitseinsatz of de Organisation Todt te werken in de Duitse industrie of bij grote militaire infrastructurele projecten. Verschillenden van hen zouden nooit meer levend terugkeren maar diep in Duitsland sterven aan uitputting, ondervoeding of honger of omkomen bij een van de vele geallieerde bombardementen op Duitse steden.
De Joodse gemeenschap van 's-Heerenberg werd nagenoeg geheel uitgemoord. In 1940 bestond zij uit zo'n 70 personen. Hierbij bevonden zich ook enkele Joodse families die uit Duitsland gevlucht waren voor de discriminerende maatregelen van het nationaal-socialistische regime. Na mei 1940 kregen ook de Joden in Nederland het steeds moeilijker. Op allerlei manieren (gettovorming, de invoering van de Davidsster, het ontslaan van Joodse ambtenaren en een veelvoud aan verboden) trachtte de Duitse bezetter de Joodse bevolkingsgroep in Nederland meer en meer te isoleren om ze daarna systematisch te kunnen deporteren. Slechts enkele Joodse 's-Heerenbergers wisten aan de vervolgingen te ontkomen door onder te duiken. In totaal zijn 31 in Bergh geboren Joden omgekomen in de verschrikkingen van Auschwitz en Sobibor.

Na de Duitse nederlaag bij Stalingrad in januari 1943 en de geallieerde landingen in Italië en Normandië in het voorjaar van 1944 werden de kansen op een Duitse eindzege behoorlijk verkleind. Daarnaast bombardeerden de geallieerde luchtvloten dag en nacht Duitse industrie- en wooncentra. De verschrikkingen van het bombardement op Emmerik op 7 oktober 1944 staan veel oudere Berghenaren ook nu nog zeer helder voor de geest. Nog slechts eenmaal wist de Wehrmacht, gesteund door de elitetroepen van de Waffen-SS, de oprukkende geallieerden te stoppen: de luchtlandingen bij Arnhem in september 1944 liepen voor de geallieerden uit op een fiasco. Als gevolg hiervan moest de bevolking van Noord- en West-Nederland de barre winter van 1944/1945 zien te overleven. Tijdens deze hongerwinter kwamen vele duizenden, vooral in de grote steden, om van honger, ziekten en kou. Pas in februari 1945 zagen de geallieerden weer kans het initiatief naar zich toe te trekken. Tijdens het offensief over de Rijn bezetten Britse en Canadese troepen Kleef, Wesel, Emmerik en Xanten. Aan deze aanval gingen echter wel bijna zes weken van zware artilleriebeschietingen vooraf. Vele woningen in de gemeente Bergh werden zwaar beschadigd of zelfs geheel verwoest. Van de bebouwing op de Eltenberg, met de prachtige Sint-Vituskerk, bleef niet meer dan een ruïne over.
Na een zeer zwaar bombardement tijdens de Paasnacht van 31 maart op 1 april 1945 werden 's-Heerenberg en omgeving in de vroege morgen van 1 april door Canadese troepen bevrijd. Dolgelukkig dat de oorlog eindelijk afgelopen was, kropen de mensen uit de kelders van hun huizen of uit de kelders van Huis Bergh of van het klooster van de Witte Paters.
Na bijna vijf lange jaren van onderdrukking, onrecht, angst en pijn was de langverwachte bevrijding dan toch eindelijk gekomen. De katholieke gemeenschap van 's-Heerenberg kon zich weer gaan richten op de toekomst.

(Met dank aan O. Dijker †, W. Hieltjes, T. Reijers, H. Wissenburg)

Priesterwijding van Witte Paters in onze Sint-Pancratiuskerk op 30-5-1942

Priesterwijdingen

In de oorlogsperiode die voor ons land en zeker voor 's-Heerenberg zoveel sombere en tragische momenten met zich bracht, kende de Sint-Pancratiuskerk ook ongekende hoogtepunten. Drie jaren achtereen vonden in deze kerk de priesterwijdingen plaats van de Witte Paters: in 1942, 1943 en 1944. De paters moesten op 8-12-1941 hun klooster verlaten om plaats te maken voor de bezetters: de Duitsers vestigden er een Marineschool.
In die oorlogsjaren hebben de Witte Paters – met name toen de drie 'Martelaren van 's-Heerenberg' in het concentratiekamp zaten – de Sint-Pancratiusparochie en de Berghse gemeenschap in het algemeen onschatbare diensten bewezen. Pastoor W. Ramaekers OSB heeft er in 1986 een zeer waardevol dik boek over geschreven.

Geestelijkheid 1940 - 1945

Geboren	*Gekomen*	*Vertrokken*
Galama, Jan IJsbrands – pastoor		
24-02-1885	30-01-1931	† 20-06-1942
Blauwhuis	Dalfsen	Dachau
Rooijen, Marinus Adrianus van – kapelaan		
21-10-1897	13-01-1933	† 16-06-1942
Houten U	Keijenborg	Dachau
Hegge, Regnerus Hendericus Franciscus – kapelaan		
14-01-1912	23-08-1940	23-08-1946
Leens G	Gaanderen	Hengelo (O)
Coolen, Antonius Josephus Johannes Maria – Witte Pater		
18-01-1910	12-01-1941	31-12-1941
Stratum	Bonifatius	Bonifatius
Wouters, Antonius Josephus – Witte Pater		
23-11-1908	04-08-1941	21-07-1942
Schijndel	Bonifatius	Bonifatius
Surig, Bernardus Josephus Johannes – Witte Pater		
26-01-1905	04-08-1941	31-12-1941
Loon op Zand	Bonifatius	Bonifatius
Serrarens, Augustinus Josephus – Witte Pater		
04-03-1906	15-09-1941	08-04-1947
Ossenisse	Bonifatius	Bonifatius
Horsthuis, Theodorus Bernardus Maria – pastoor		
05-01-1892	24-07-1942	† 14-10-1946
Oldengast	Warga&Wartena	Oldenzaal
Janning, Johannes Hendrikus – kapelaan		
15-07-1914	02-08-1942	22-08-1947
Nw Schoonebeek	Vianen	Sneek

